

6. Про захист прав споживачів: закон України від 12 травня 1991 року № 1023-ХІІ // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
7. Національний стандарт ДСТУ 4518-2008 “Продукти харчові. Маркування для споживачів”/[Чинний від 2008-11-10]. – видання Держспоживстандарту України. – 2008. – 32с.
8. Про затвердження Порядку етикетування харчових продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 року № 468 // Офіційний вісник України. – №37. – Ст.1240.
9. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 р. № 468: Постанова Кабінету Міністрів України №661// Офіційний вісник України. – № 50. – Ст.1688.
10. Про затвердження національних стандартів України: Наказ Держспоживстандарту України №62 від 19 лютого 2008 р. // Режим доступу: <http://www.dssu.gov.ua/>

Романко С. М. Питання реалізації права споживачів на біологічну безпеку харчової продукції

В статті розглядаються пробелні моменти правового забезпечення прав споживачів на біологічну безпеку харчових продуктів і своєчасну інформацію про присутність в них генетично модифікованих організмів.

Ключові слова: генетично модифікований, біологічна безпека.

Романко С. М. Вопросы реализации прав потребителей на биологическую безопасность пищевой продукции.

В статье рассматриваются проблемные моменты правового обеспечения прав потребителей на биологическую безопасность пищевых продуктов и своевременную информацию о присутствии в них генетически модифицированных организмов.

Ключевые слова: генетически модифицированный, биологическая безопасность.

Romanko S.M. The question of realization of consumers' rights on biological safety of food

The article is dedicated to analysis of the problem questions of the legal providing the consumer rights in the sphere of the biological safety of the food products and the receipt of the timely information about genetically modified organisms in them.

Keywords: genetically modified, biological safety.

Черногуз А. Ф.

Класифікація збитків, заподіяних власникам земельних ділянок та землекористувачам (на базі норм конституційного, цивільного та земельного законодавства України)

УДК 349.41

Проблема відшкодування збитків власникам земельних ділянок та землекористувачам має не лише важливе теоретичне значення (з точки зору розуміння поняття “збитки”, співвідношення даного поняття з поняттями “школа” та “втрати”), а й практичне значення (визначення правових підстав відшкодування збитків, їх розрахунок та порядок компенсації).

Варто зазначити, що проблема відшкодування збитків власникам земельних ділянок та землекористувачам прямо чи опосередковано висвітлена у наукових дослідженнях,

які здійснили В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, О. А. Вівчаренко, І. І. Каракаш, М. В. Краснова, В. І. Семчик, М. В. Шульга та інші науковці.

Однак проблема класифікації збитків, заподіяних власникам земельних ділянок та землекористувачам, потребує додаткового наукового дослідження. Тому предметом даної наукової статті виступатиме нормативно-правова класифікація збитків, що заподіюються власникам земельних ділянок та землекористувачам. Однак, така класифікація буде здійснена не лише на базі норм земельного законодавства, а й з урахуванням тих видів збитків, які визначені конституційно-правовими та цивільно-правовими нормами, які поширюють свою дію і на земельні правовідносини.

Для того, щоб системно дослідити правову природу збитків, які заподіюються власникам земельних ділянок та землекористувачам, а також удосконалити механізм їх відшкодування, потрібно здійснити їх науково-практичну класифікацію, яку покласти в основу розвитку земельного законодавства України в частині визначення розміру та способів відшкодування цих збитків.

Багатоманітність форм заподіяння збитків, характер нормативного закріплення способів відшкодування збитків обумовлює їх класифікацію за різними критеріями.

На базі норм Конституції України, які на загальноправовому рівні визначають правові наслідки заподіяння збитків як різновиду шкоди, можна встановити також класифікацію окремих видів збитків.

У першу чергу, зі змісту ч. 4 ст. 32, ст. 56, ст. 62 Конституції України [1] буквально закріплена юридична класифікація шкоди, як найзагальнішої категорії, за об'єктом посягання на:

1. Збитки (шкоду, що заподіяна майну, майновим правам та інтересам суб'єктів);
2. Моральну шкоду (шкоду, що заподіяна їх особистим (немайновим) благам).

Далі збитки (як різновид шкоди) на базі положень Основного Закону України також можна класифікувати за суб'єктами заподіяння на:

1. Збитки, заподіяні загальними суб'єктами (фізичними, юридичними особами та ін.), визначені у ст. 66 Конституції України ("Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки.");

2. Збитки, заподіяні спеціальними суб'єктами (органами державної влади, включаючи судові та правоохоронні органи, та органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами), що впливає зі ст. 56 ("Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної ... шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень") та ст. ч. 4 ст. 62 Конституції України ("У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну ... шкоду, завдану безпідставним засудженням") [1]. У цитованих вище положеннях Конституції України під матеріальною шкодою розуміються саме збитки.

Зі ст. 56 та ч. 4 ст. 62 впливає ще один критерій класифікації збитків – критерій суб'єкта відшкодування, оскільки суб'єкти заподіяння збитків та суб'єкти відшкодування можуть не співпадати (наприклад, відповідно до ст. 56 та ч. 4 ст. 62 Конституції України суб'єктами заподіяння шкоди в цілому та збитків зокрема визнаються органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи, а суб'єктами відшкодування – держава чи органи місцевого самоврядування) [1].

За колом суб'єктів, яким заподіяно збитки, ці збитки, можна класифікувати на:

1. індивідуальні (особисті, такі, що спрямовані проти майнових інтересів людини, особи);
2. суспільні (такі, що спрямовані проти майнових інтересів суспільства).

Зокрема у ч. 3 ст. 13 закріплено, що “власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству”, а у ч. 7 ст. 41 Конституції України зазначається, що “використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства...” [1]. У цитованих положеннях мова також іде, крім загального поняття “шкода”, і про збитки, які є різновидом шкоди, що позначає матеріальну шкоду.

На підставі норм, викладених у ч. 3 ст. 13, ч. 7 ст. 41, ч. 1 ст. 50 та ст. 66 Конституції України [1], можна також класифікувати збитки за сферами суспільного життя, яким вони заподіяні, а саме на:

1. економічні (у сфері власності та господарювання);
2. екологічні (збитки, заподіяні довкіллю в цілому та окремим природним ресурсам зокрема).

Згідно ч. 1 ст. 22 ЦК України, збитки класифікуються на:

1) прями або реальні збитки, тобто втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права;

2) непрямі збитки або упущена вигода – доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене [2].

Зі змісту ч. 2 ст. 22 ЦК України, на наш погляд, впливає, що збитки за обсягом відшкодування можна класифікувати на:

1) такі, що відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі;

2) такі, що відшкодовуються частково, якщо договором або законом передбачено їх відшкодування у меншому розмірі;

3) такі, що відшкодовуються у кратному обсязі, якщо договором або законом передбачено їх відшкодування у більшому розмірі [2].

З ч. 2 ст. 22 ЦК України також впливає такий критерій класифікації збитків як правова підстава їх відшкодування. За цим критерієм збитки можуть бути класифіковані на:

1) збитки, що відшкодовуються у порядку, встановленому законом;

2) збитки, що відшкодовуються у порядку, встановленому договором [2].

Відповідно до ч. 4 ст. 22 ЦК України, на вимогу особи, якій завдано шкоди, та відповідно до обставин справи майнова шкода може бути відшкодована і в інший спосіб, зокрема, шкода, завдана майну, може відшкодовуватися в натурі (передання речі того ж роду та тієї ж якості, пошкодження пошкодженої речі тощо) [2].

На базі аналізу змісту ч. 4 ст. 22 ЦК України можна також встановити, що збитки класифікуються за способом їх відшкодування на наступні групи:

1) збитки, які відшкодовуються у грошовій формі;

2) збитки, які відшкодовуються у натуральній формі [2].

Відповідно до ст. 156 ЗК України, власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки, заподіяні внаслідок:

а) вилучення (викупу) сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським і лісогосподарським виробництвом;

б) тимчасового зайняття сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників для інших видів використання;

в) встановлення обмежень щодо використання земельних ділянок;

г) погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників;

г) приведення сільськогосподарських угідь, лісових угідь та чагарників у непридатний для використання стан;

д) неодержання доходів за час тимчасового невикористання земельної ділянки [3, с. 578].

Згідно з п. 4 Порядку визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. № 284, відшкодуванню підлягають:

1. вартість житлових будинків, виробничих та інших будівель і споруд, включаючи незавершене будівництво;
2. вартість плодючих та інших багаторічних насаджень;
3. вартість лісових і деревно-чагарникових насаджень;
4. вартість водних джерел (колодязів, ставків, водоймищ, свердловин тощо), зрошувальних і осушувальних систем, протиерозійних і протиселевих споруд;
5. понесені витрати на поліпшення якості земель за період використання земельних ділянок з урахуванням економічних показників, на незавершене сільськогосподарське виробництво (оранка, внесення добрив, посів, інші види робіт), на розвідувальні та проектні роботи;
6. інші збитки власників землі і землекористувачів, у тому числі орендарів, включаючи неодержані доходи, якщо вони обґрунтовані [4].

У науці земельного права також наводиться класифікація збитків. Зокрема І. І. Каракаш розрізняє збитки, заподіяні винними протиправними діями, від збитків, що заподіяні правомірними діями. На його думку, збитки, заподіяні правомірними діями, підлягають відшкодуванню лише у випадках, передбачених законом. Відшкодування протиправної шкоди, на його думку, передбачене не тільки земельним, а й цивільним та екологічним законодавством [5, с. 201 – 202]. Схожої думки дотримується також М. В. Краснова, зазначаючи, що збитки, заподіяні правомірними діями, відшкодовуються у тих випадках, коли це безпосередньо передбачено в законі. До таких випадків М. В. Краснова відносить відшкодування збитків, заподіяних вилученням (викупом) земельних ділянок для суспільних потреб, тимчасовим зайняттям земельних ділянок, обмеженням прав власників землі та землекористувачів, якщо воно здійснюється відповідно до статті 111 ЗК України за рішенням уповноважених органів [6, с. 471].

1. Конституція України від 28.06.1996 // ІПС “Законодавство” станом на 01.02.2010 р.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // ІПС “Законодавство” станом на 01.02.2010 р.
3. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар за загальною редакцією академіка АПН України Семчика В. І. – К.: Ін Юре, 2007. – 896 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України “Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам” від 19 квітня 1993 р. № 284 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 № 21).
5. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О. О., Каракаша І. І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
6. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар за загальною редакцією академіка АПН України Семчика В. І. – К.: Ін Юре, 2003. – 676 с.

Черногуз А. Ф. Класифікація збитків, заподіяних власникам земельних ділянок та землекористувачам (на базі норм конституційного, цивільного та земельного законодавства України)

Автором статті досліджено основні види збитків, які заподіюються власникам земельних ділянок та землекористувачам, з урахуванням норм конституційного, цивільного та земельного законодавства. В основу класифікації покладено різні критерії: суб'єкт заподіяння шкоди, способи її заподіяння та інші

критерії.

Ключові слова: шкода, збитки, втрати, відшкодування збитків, класифікація збитків, заподіяних власникам земельних ділянок та землекористувачам.

Черногуз А. Ф. **Классификация убытков, причиненных владельцам земельных участков и землепользователям (на базе норм конституционного, гражданского и земельного законодательства Украины)**

Автором статьи исследованы основные виды убытков, которые причиняются владельцам земельных участков и землепользователям, с учетом норм конституционного, гражданского и земельного законодательства. В основу классификации положены разные критерии: субъект причинения вреда, способы ее причинения и другие критерии.

Ключевые слова: ущерб, убытки, утери, возмещение убытков, классификация убытков, причиненных владельцам земельных участков и землепользователям.

Chernoguz A.F. **Classification of losses, caused the proprietors of lands and users of lands (on the base of norms of constitutional, civil and landed legislation of Ukraine)**

The author in the article investigates the basic types of losses which are caused by the proprietors of lands and users of lands. The norms of constitutional, civil and landed legislation are taken into account in the investigation. Different criteria are fixed in basis of classification: subject of damnification, methods of its infliction and other criteria.

Keywords: damage, harm, losses, compensation of losses, classification of losses, caused the proprietors of lands and users of lands.